

kristinusko on levinnyt kaikkiin maanosiin // kristinuskon pääsuuntaukset // katolisuus // ortodoksisuus // protestanttiset kirkot // itsenäiset ja riippumattomat kirkot // karismaattinen kristillisuus // katolisuus suurin suuntaus // kannatuksen painopiste siirtynyt eteläiselle pallonpuoliskolle // kristinuskon asema vähemmistö- ja enemmistöuskontona // kulttuurin vaikutus // kontekstuaalinen teologia // vapautuksen teologia ja sen eri muodot // ekoteologia

Kristinusko nykymaailmassa

- Kristinusko on maailman suurin uskonto. Sillä on eniten kannattajia, ja se on levinnyt kaikkiin maanosiin.
- Kristinusko kasvaa edelleen. Kasvu tulee ennusteiden mukaan olemaan erityisen voimakasta Afrikassa ja Aasiassa.
- Kristinuskon pääkannatusalue oli pitkään Eurooppa, mutta nykyään valtaosa kristityistä asuu päiväntasaajan eteläpuolella.

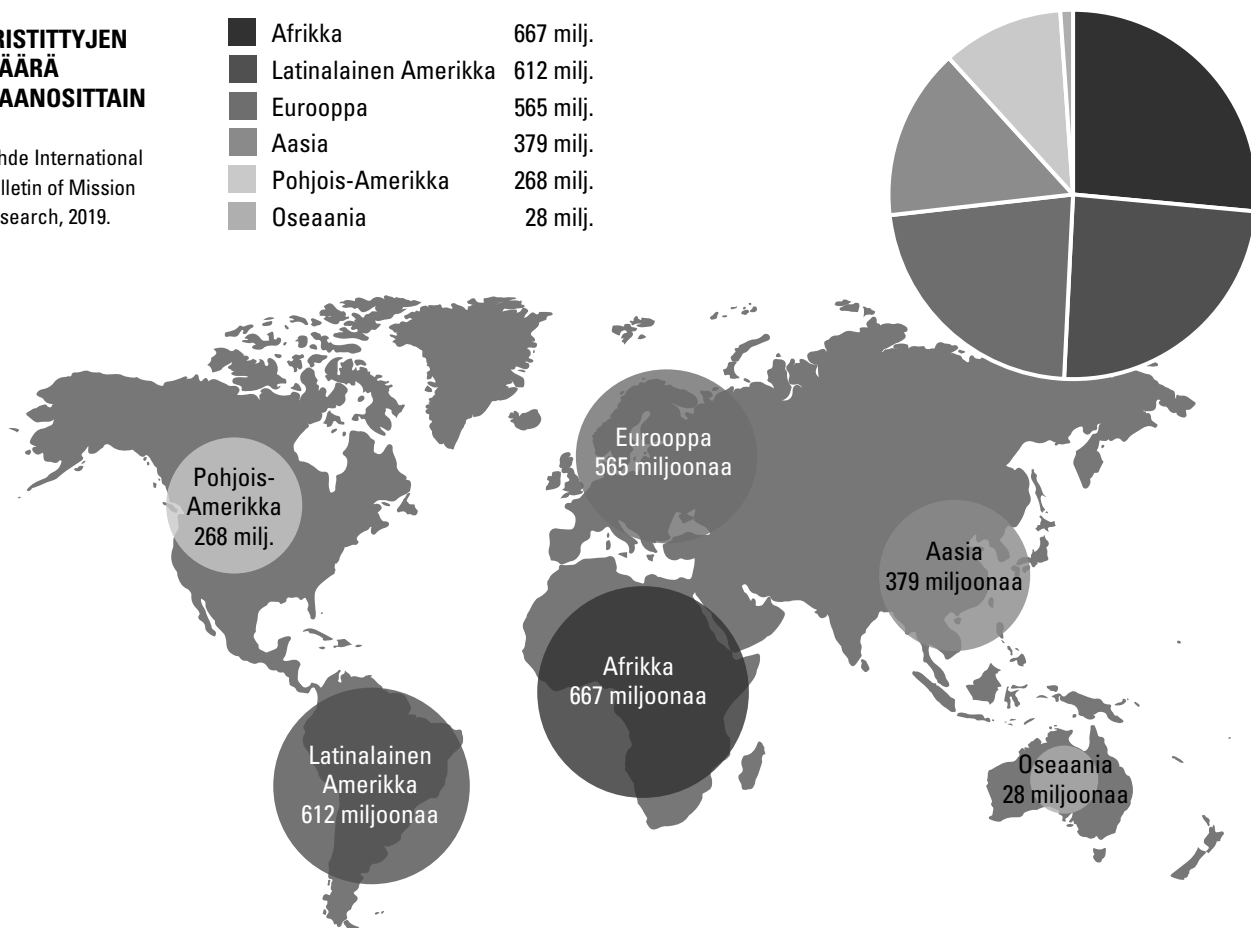
KRISTINUSKON KANNATUS MAANOSITTAIN JA PÄÄSUUNTAUKSITTAIN

Kristinusko on maailman suurin uskonto kannattajamäärältään ja levinneisyydeltään. Kristittyjä on noin 2,55 miljardia eli noin kolmannes maapallon väestöstä (International Bulletin of Mission Research, 2019). **Afrikassa on eniten kristittyjä** (667 miljoonaa), ja se on ohittanut nopeasti kristittyjen määrässä sekä Latinalaisen Amerikan (612 miljoonaa) että Euroopan (565 miljoonaa). Aasiassa on tilastojen mukaan 379 miljoonaa ja Pohjois-Amerikassa 268 miljoonaa kristittyä. Oseaniassa kristitty-

KRISTITYJEN MÄÄRÄ MAANOSITTAIN

Lähde International Bulletin of Mission Research, 2019.

Afrikka	667 milj.
Latinalainen Amerika	612 milj.
Eurooppa	565 milj.
Aasia	379 milj.
Pohjois-Amerikka	268 milj.
Oseania	28 milj.



jä on 28 miljoonaa. Varsinkin Afrikassa ja Aasiassa kristinuskon kannatus on voimakkaassa kasvussa.

Tutkijat Gina A. Zurlon, Todd M. Johnson ja Peter F. Crossing ovat jakaneet kannattajamäärätilastoissaan **kristinuskon pääsuuntauksiksi katoliset, ortodoksit, protestantit ja riippumattomat eli itsenäiset kirkot**. Tässä luokittelussa ei ole erikseen mainittu **karismaattisiin suuntauksiin** lukeutuvia kristittyjä, koska karismaattisia liikkeitä esiintyy kaikkien kristinuskon pääsuuntauksien sisällä.

Vuonna 2021 kristityistä noin puolet on katolisia (1,25 miljardia), ja vajaa neljännes kristityistä (593 miljoonaa) kuuluu joko vanhoihin perinteisiin protestanttisiin kirkkoihin (anglikaaneihin, luterilaisiin, reformoituihin) tai muihin protestanttisiin yhteisöihin (muun muassa baptistit, metodistit ja helvuntailaisuus).

Ortodoksisiin kirkkoihin kuuluu 294 miljoonaa ihmistä eli noin 12 % kristityistä. Suurimmat ortodoksikirkot ovat Kreikassa ja Venäjällä.

Merkittävä osa kristityistä, vajaa 400 miljoonaa, kuuluu erilaisiin itsenäisiin ja riippumattomiin kirkkoihin. Niitä ei voi luokitella kuuluvaksi mihinkään kolmesta perinteisestä kirkkokunnasta. Perinteiset kirkkokunnat menettävät kannatustaan Euroopassa, mutta itsenäisten kirkkojen kannatus kasvaa voimakkaasti etenkin Aasiassa ja Afrikassa.

Näiden lisäksi reilu 20 miljoonaa ihmisistä kuuluu kristillisperäisiin uskonnollisiin yhteisöihin, joiden oppi eroaa kristillisten kirkkojen opista. Tällaisia liikkeitä ovat esimerkiksi mormonit ja Jehovan todistajat. Nämä kuitenkin tilastoidaan usein uskontotilastoissa kristillisiksi kirkkoiksi.

KRISTINUSKON KANNATUSALUEIDEN MUUTOS

Kristinuskon kannatuksen painopiste on viimeisen vuosisadan aikana siirtynyt Euroopasta **eteläiselle pallonpuoliskolle**. **Globaalilla etelällä** tarkoitetaan eteläisen pallonpuoliskon valtioita, joista monet ovat köyhiä ja kehittyviä pohjoisen pallonpuoliskon valtioihin verrattuna. Muutos on ollut nopea, sillä vuonna 1900 kristitystä asui eteläisellä pallonpuoliskolla noin 18 %, mutta vuonna 2020 jo 67 % (International Bulletin of Mission Research, 2019).

Kristinuskon kannatus kasvaa Etelä-Amerikassa, Aasiassa ja erityisesti Afrikassa. Nykyään muun muassa Nigeria, Filippiinit, Kongon demokraattinen tasavalta, Brasilia, Meksiko ja Kiina ovat maita, joissa asuu lukumääräisesti paljon kristittyjä. Katolinen kirkko tulee ennusteiden mukaan säilymään suurimpana kristinuskon suuntauksena eli kirkko-

kuntana. Enemmistö globaalin etelän kristityistä on katolilaisia.

KRISTINUSKO ENEMMISTÖN JA VÄHEMMISTÖN USKONTONA

Euroopassa kristinusko on satojen vuosien aikana tullut kiinteäksi osaksi yhteiskuntaa. Se on enemmistön uskonto, ja kristillisillä juhlapäivillä, esimerkiksi joululla ja pääsiäisellä, on vakiintunut paikka yhteiskunnassa ja ihmisten arjessa. Joissain maissa kirkkojen asema yhteiskunnassa on niin vahva, että kirkko on nimetty valtionkirkoksi. Esimerkiksi Englannissa hallitsija on myös kirkon ylin johtaja. **Euroopassa sekä Pohjois- ja Latinalaisessa Amerikassa kristinusko on enemmistöuskonto**.

Monissa maanosissa kristityt elävät usein **uskonnollisena vähemmistönä** ja kuuluvat köyhimpään väestönosaan. Vaikka kristittyjen määrä voi olla suuri, he voivat olla syrjityssä asemassa ja jopa vainojen kohteena. Intiassa suuri määrä yhteiskunnan kaikkein heikoimmassa asemassa olevista, kastittomista, on kristittyjä. Intiassa on uutisoitu äärihindujen tehneen hyökkäyksiä kastittomien kristittyjen kyliin, polttaneen kirkkoja ja jopa surmanneen ihmisiä. Myös joissain Lähi-idän islaminuskoisissa maissa kristittyjen uskonnonharjoittamista on rajoitettu.

Kristittyjen on arvioitu olevan vainotuin uskonnollinen ryhmä maailmanlaajuisesti, ja tilastojen mukaan vuonna 2017 350 miljoonaa kristittyä joutui uskonvainon kohteeksi. Vaarallisinta kristinuskon harjoittamisen on arvioitu olevan Pohjois-Koreassa.

KRISTINUSKO OSANA YMPÄRÖIVÄÄ MAAILMAA

Ympäröivä kulttuuri on aina vaikuttanut siihen, miten kristityt harjoittavat uskoaan. Kristinuskon harjoittaminen on nykyäänkin erilaista eri maissa. Esimerkiksi luterilainen jumalanpalvelus näyttää hyvin erilaiselta Suomessa kuin Namibiassa Afrikassa. Suomalaisessa luterilaisessa jumalanpalveluksessa lauletaan virsikirjasta virsiä, joita säestetään uruilla. Namibiassa ja laajemminkin Afrikassa tanssilla ja paikallisella musiikkikulttuurilla on tärkeä rooli jumalanpalveluksissa.

Sen lisäksi, että **ympäröivä kulttuuri vaikuttaa kristillisyyden tapoihin**, on kristillistä sanomaa myös pyritty tuomaan lähemmäksi paikallisia oloja. Esimerkiksi Afrikassa Jeesus saatetaan esittää kuvissa ja patsaissa tummaihoisena. Ajattelutapaa, jossa kristinuskon sanomalle etsitään paikallisesta

kulttuurista nousevia ilmaisumuotoja, kutsutaan **kontekstuaaliseksi teologiaksi**. Kun teologiaa eli oppia tulkitaan ja uudelleenarvioidaan kontekstuaalisesti, johtaa se usein uudenlaisen kirkollisen perinteen syntymiseen. Esimerkkejä kontekstuaalisen teologian muodoista ovat vapautuksen teologia Latinalaisessa Amerikassa, dalit-teologia Intiassa sekä musta ja feministinen teologia.

Kontekstuaalinen teologia hyödyntää prosessissaan viittä erilaista mallia. Käännösmallissa säilytetään kristillisen opin ydin ja siirretään se toiseen kulttuuriin. Antropologisen mallin mukaan kristillisen sanoman ydin löytyy kaikista uskonnoista. Praxis-mallissa lähdetään ratkaisemaan yhteiskunnassa mahdollisesti syntyneitä ongelmia (esim. vapautuksen teologia). Synteesimallissa hyödynnetään edellä esiteltyjä näkökulmia tilanteen mukaan, ja transsendentaalisessa mallissa korostetaan ihmisen henkilökohtaista suhdetta Jumalaan.

Kristillinen kirkko on koko olemassaolonsa ajan joutunut sopeuttamaan toimintaansa ja julistustaan erilaisiin kulttuureihin ja olosuhteisiin. Kulttuurien kohtaamistilanteisiin on erilaisia ratkaisumalleja. Uusi kulttuuri voidaan hyväksyä kokonaisuudessaan. Tätä kutsutaan assimilaatioksi, jolloin kristin-usko sulautuu vallitsevaan kulttuuriin. Transformatiomallissa kristillinen sanoma pyritään säilyttämään mahdollisimman muuttumattomana, mutta kulttuurisia tekijöitä voidaan tulkita uudelleen kristinuskon näkökulmasta. Kulttuurissa ilmenevät erilaiset perinteet voidaan myös torjua kristinuskon vastaisina (= kontradiktio-malli).

KONTEKSTUAALISEN TEOLOGIAN
ILMENEMISMUOTOJA

Vapautuksen teologia on 1960-luvulla syntynyt katolisen kirkon teologian suuntaus. Liike korostaa kirkon vastuuta yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistajana. **Vapautuksen teologian** mukaan ihminen palvelee Jumalaa auttamalla epäoikeudenmukaisesti kohdeltuja lähimmäisiään. Yleisimmin vapautuksen teologialla tarkoitetaan liikkeen Etelä-Amerikassa syntynyttä latinalaisamerikkalaista muotoa. Tätä teologiaa kutsuttiin vapautuksen teologiaksi, koska sen tavoitteena oli köyhien yhteiskunnallinen ja taloudellinen vapautuminen, joka antaisi heille mahdollisuuden ihmisarvoiseen elämään.

Latinalaisamerikkalaiset piispat asettivat köyhien aseman parantamisen teologian keskeiseksi lähtökohdaksi. Vapautuksen teologian keskeisen vaikuttajan Gustavo Gutiérrezin mukaan teologian tehtävänä on ”vapauttaa sorretut siten, että Jumala johdattaa vapautukseen”. Hänen mukaansa vapautta-

minen voi vaatia voimakeinojen, jopa väkivallan käyttöä.

Vapautuksen teologia sai 1960-luvulla virallisen aseman, kun paavi Johannes XXIII vaati köyhien ja sorrettujen asettamista etusijalle. Myöhemmin katolinen kirkko on kuitenkin suhtautunut liikkeeseen myös varauksellisin äänenpainoin.

Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamiseen tähtääviä teologisia liikkeitä vapautuksen teologian ohella ovat myös muun muassa **feministiteologia**, **musta teologia** ja **alkuperäiskansojen vapautuksen teologia**.

Musta teologia on Etelä-Afrikassa 1970-luvulla syntynyt teologinen suuntaus, joka sai vaikutteita latinalaisen Amerikan vapautuksen teologiasta. Se syntyi vastareaktionä Etelä-Afrikan apartheidpolitiikkaa vastaan. Musta teologia on ensisijaisesti rotusorron vastaisen taistelun teologiaa. Ensimmäiset tämän suuntauksen teologit nousivat Etelä-Afrikan valkoisen väestön keskuudesta, kuten anglikaanisen kirkon pastori Trevor Huddleston, joka vuodesta 1955 lähtien johti apartheidin vastaista toimintaa. Tähän läheisesti liittyvä rinnakkainen prosessi oli Steve Bikon johtaman Musta tietoisuus -liikkeen toiminta 1970-luvulla.

Feministiteologia on teologian suuntaus, joka tarkastelee kristillistä oppia ja sen historiaa sekä Raamatun tekstejä feministisestä näkökulmasta eli naisnäkökulmasta. Feminististä teologiaa kutsutaan myös teologiseksi sukupuolen tutkimukseksi. Feministiteologia kartoittaa miehisiä valtarakenteita kirkossa, ja sen tavoitteena on muun muassa lisätä esimerkiksi naispiispojen ja -pappien määrää kirkollisissa hallintoelimissä sekä osoittaa, että Jumalaa koskeva käsitteistö perustuu miehiseen eli patriarkaaliseen maailmankuvaan. Eräässä sen perinteessä Raamatun Isä Jumala pyritään korvaamaan Äiti jumalalla.

EKOTEOLOGIA

Kristinuskoon on sisäänrakennettu vastuu luonnosta. Raamatussa Vanhan testamentin luomiskertomuksessa 1.Moos.2:15: ”Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä”. Kristillisen niin kutsutun tilanhoitajaetiikan mukaan ihmiskunnan tulee huolehtia luonnon säilymisestä myös tuleville sukupolville. Kulutuskulttuurin sijaan kristinuskon perinteisiä arvoja ovat kohtuullisuus ja vaatimattomuus. Paasto on vanha kristillinen perinne, ja monet pitävät paaston aikana nykyään kulutusta paastoa.

Ekoteologia on 1960-luvulla kehittynyt teologian ala, joka tutkii kristinuskon suhdetta luontoon ja ympäristöön. Ekoteologian keskeisiä kysymyksiä

ovat muun muassa kysymykset siitä, miten kristityn tulee toimia suhteessa ilmastomuutokseen tai miten voi kristittyinä toimia arjessa aiempaa ympäristöystävällisemmin.

Ekoteologiassa tutkitaan myös eri kirkkokuntien teologiassa ilmeneviä käsityksiä ekologisesta elämäntavasta. Vaikka monet kirkkokunnat ovat työskennelleet aktiivisesti luonnon säilymisen puolesta ympäristövaikuttajina jo vuosikymmeniä, epäilee osa konservatiivista uskontulkintaa edustavista kirkosta ilmastomuutosta.

Suomen evankelisuterilaisen kirkon ilmasto-ohjelmassa ”Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus” vuodelta 2008 sanotaan: “Rakkaus on vahvin liikkeelle saava voima. Ihminen tarvitsee syvän motivaation lähteen muuttaakseen elämäntapojaan ekologisemmiksi – syvin voimanlähde ei ole syyllisyydentunto, vaan taju perimmäisestä yhteenkuuluvuudesta kaiken luodun kanssa ja rakkaus luontoon.” Suomessa seurakuntien nuorisotyössä (mm. rippikouluissa) ympäristökasvatus pyrkii ohjaamaan uutta sukupolvea ekologiseen elämäntapaan.

SANASTOA KAPPALEESEEN KRISTINUSKO
NYKYMAAILMASSA

akkommodaatio: Termi, joka esiintyy useissa yhteyksissä. Tarkoittaa muun muassa mukautumista ja sopeutumista, tai kristillisessä lähetystyössä pyrkimystä mukautua paikalliseen kulttuuriin, koska vuoropuhelu paikallisen väestön kanssa on helpompaa, kun omaksuu paikallisen kulttuurin ja kielen.

ekoteologia: Teologian ala, joka tutkii kristinuskon suhdetta luontoon ja ympäristöön. Ekoteologian keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa kysymykset siitä, miten kristityn tulee toimia suhteessa ilmastomuutokseen tai miten voi kristittyinä toimia arjessa aiempaa ympäristöystävällisemmin. Tutkimuskohteena on esimerkiksi ihmisen suhde luomakuntaan. Ekoteologia kehittyi 1960-luvulla.

eläinteologia: ympäristöteologian ala, joka kiinnittää huomiota eläinten oikeuksiin.

feministiteologia: Teologinen suuntaus, joka tarkastelee kristillistä Raamattua, kulttuuria, historiaa ja oppia feministisestä eli naisnäkökulmasta. Feminististä teologiaa kutsutaan myös teologiseksi sukupuolen tutkimukseksi. Feministiteologia kartoittaa miehisiä valtarakenteita kirkossa, ja sen tavoitteena on muun muassa lisätä esimerkiksi naispiispojen ja pappien määrää kirkollisissa hallintoelimissä sekä osoittaa, että Jumalaa koskeva käsitteistö perustuu miehiseen eli patriarkaaliseen maailmankuvaan.

kaupunkiteologia: Teologiaa, jossa etsitään kristinuskon uudenlaista tulkintaa kaupunkiympäristöissä. Sen kysymykset liittyvät usein liittyen työttömyyteen ja yhteiskunnan rakennemuutokseen.

kontekstuaalisuus: tilannesidonnaisuus, ympäristösidonnaisuus; esimerkiksi kontekstuaalinen teologia, jonka mukaan teologia on aina sidoksissa kulttuuriin, aikaan, kieleen ja käytäntöön.

kontekstuaalinen raamatuntulkinta: kontekstuaalisen teologian piirissä syntynyt raamatuntulkintaperinne, joka ottaa tulkinnassaan huomioon lukijan elinolosuhteet ja ympäristön, eli kontekstin.

kontekstuaalinen teologia: Tilannesidonnaisuutta korostava teologinen suuntaus, jonka kautta on haettu ratkaisuja erilaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Kontekstuaalinen teologia hyödyntää prosessissaan viittä erilaista mallia: käännösmallissa säilytetään kristillisen opin ydin ja siirretään se toiseen kulttuuriin, antropologisen mallin mukaan kristillisen sanoman ydin löytyy kaikista uskonnoista, praxis-mallissa lähdetään ratkaisemaan yhteiskunnassa mahdollisesti syntyneitä ongelmia (esim. vapautuksen teologia), synteesimallissa hyödynnetään edellä esiteltyjä näkökulmia tilanteen mukaan ja transsendentaalisessa mallissa korostetaan ihmisen henkilökohtaista Jumala-suhdetta. Esimerkkejä kontekstuaalisen teologian muodoista ovat vapautuksen teologia Latinalaisessa Amerikassa, dalit-teologia Intiassa sekä musta ja feministinen teologia.

käännösmalli: kontekstuaalisen teologian malli, jossa kristinuskon opin ydin pyritään säilyttämään muuttumattomana erilaisissa kulttuurisissa tilanteissa.

musta teologia: Etelä-Afrikassa 1970-luvulla syntynyt teologinen suuntaus, joka sai vaikutteita latinalaisen Amerikan vapautuksen teologiasta. Musta teologia syntyi vastavoimaksi maan apartheid-järjestelmälle. Musta teologia on ensijaisesti rotusorron vastaisen taistelun teologiaa.

perusyhteisötoiminta: Köyhien perheiden muodostamia yhteisöjä, jotka kokoontuvat yhdessä lukemaan Raamattua ja rukoilemaan. Tavoitteena oli nostaa esiin Raamatun ajatuksia köyhyydestä ja pyrkiä Raamatun pohjalta ehkäisemään köyhyyttä. Liittyy 1960-luvulla voimistuneeseen vapautuksen teologiaan.

rakenteellinen synti: termillä tarkoitetaan sellaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia rakenteita, joiden katsotaan olevan Jumalan tahdon vastaisia.

radikaali ekoteologia: suuntaus, jonka mukaan kristinuskoa tulee tulkita uudella, radikaalilla tavalla, jotta luontoa voitaisiin suojella paremmin.

vapautuksen teologia: Latinalaisessa Amerikassa 1960-luvulla alkunsa saanut kristillispoliittinen liike, joka korostaa kirkon vastuuta yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistajana. Liike on vaikuttanut erityisesti katolisen kirkon piirissä. Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamiseen tähtääviä teologisia liikkeitä vapautuksen teologian ohella ovat myös mm. feministiteologia, musta teologia ja alkuperäiskansojen vapautuksen teologia. Vapautuksen teologia on kristinuskon tulkintaa köyhien ihmisten näkökulmasta. Tämä merkitsee raamatuntulkintaa, joka tähtää tekoihin köyhien aseman parantamiseksi ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan saavuttamiseksi. Vapautuksen teologian mukaan ihminen palvelee Jumalaa auttamalla epäoikeudenmukaisesti kohdeltuja lähimmäisiään.